

Jaargang 9 • nummer 2
April 2011
Tweemaandelijks nieuwsbrief

Ver. Uitg.: Gerolf Annemans,
Madouplein 8 bus 9, 1210 Brussel.

1

• Minder België,
meer Vlaanderen

2

• Working Paper 23-10

3

• Uives: besparen door
meer fiscale
autonomie

4

• Europese top van 24
en 25 maart: meer
Europese coördinatie

www.ondernemendvl.org

Schuldgraad in de eurozone

In % BBP

Griekenland	141,4
Italië	118,9
België	98,6
Ierland	97,4
Frankrijk	83,0
Portugal	82,8
Duitsland	75,7
Malta	70,4
Oostenrijk	70,4
Nederland	64,8
Spanje	64,4
Cyprus	62,2
Finland	49,0
Slovakije	42,1
Slovenië	40,7
Luxemburg	18,2
Estland	8,0
Gemiddeld	84,2

Bron: EC, Key Indicators for the Euro Area,

update 05/04/2011

Minder België, meer Vlaanderen

Volgens de recentste raming van het INR deden de overheidsfinanciën in 2010 het beter dan verwacht. In januari ging ontslagnemend premier Leterme nog uit van een tekort van 4,6% en een schuldgraad van 97,2%. Het INR stelt dat het tekort daalde tot 4,1% - in 2009 bedroeg het nog 5,9% - of 14,3 miljard euro en ligt hiermee goed 2 miljard euro lager dan aanvankelijk verwacht. De schuldgraad nam in 2010 toe met 0,6% tot 96,8%, wat een relatief lage toename is. In 2009 bedroeg de stijging nog 6,6%. Het betere resultaat is vooral te danken aan het federale niveau waar de primaire uitgaven daalden met 0,8% tot 49,6% van het BBP. Dankzij de lage rente zakten de rentelasten met 0,2% tot 3,4% BBP (ongeveer 12 miljard euro). Door de economische heropleving en de bankentaks stegen de fiscale ontvangsten met 0,8% tot 48,9%. Met een tekort van 4,1% deed de begroting het 0,7 procentpunt beter dan afgesproken in het stabiliteitspact. Voor dit jaar gaat de regering uit van een tekort van 3,6% om reeds in 2012 onder de Maastrichtdrempel van 3% te zakken, een jaar eerder dan oorspronkelijk bepaald. Belangrijk is de evolutie van het primair saldo dat verbeterde van -2,3% in 2009 tot -0,7% een jaar later. Een positief primair saldo is noodzakelijk om de schuld minstens te stabiliseren.

De Hoge Raad van Financiën stelt voor om dit jaar het gezamenlijk tekort te beperken tot 3,7% en tot 2,8% volgend jaar. In 2012 moet het tekort onder de 1% dalen en in 2015 een licht overschot van 0,2% bereiken. De HRF adviseert om de inspanning voor 2/3 via de federale overheid te laten lopen en 1/3 voor rekening van de regio's. Dat impliceert dat de deelstaten reeds vanaf 2013 overschotten moeten realiseren. Dit relatief goed resultaat betekent niet dat de federale overheid op haar lauweren kan rusten. Op korte termijn zou het wel eens kunnen dat de economische groei lager uitvalt dan geraamd. De toenemende inflatie, stijgende olieprijs en een sterker wordende euro zullen het groeipotentieel negatief beïnvloeden. De renteverhoging van de ECB geeft aan dat de tijd van goedkoop geld waarschijnlijk definitief voorbij is, wat zijn gevolgen zal hebben voor de schuld. De uitdagingen op middellange tot lange termijn blijken nog groter. Het Planbureau berekende dat, bij ongewijzigd beleid, de federale overheid afstevent op een budgettair rampscenario. Door de hoge uitgaven voor de schuld en de vergrijzing zal er flink in de uitgaven geschrapt moeten worden. Afhankelijk van het scenario, zonder een nieuwe staatshervorming tot een akkoord met bevoegdheidsoverhevelingen ten belope van 10 miljard, zal het federale niveau ergens tussen een derde tot de helft van de uitgaven moeten schrappen om aan de verplichtingen te kunnen blijven voldoen in 2015. Een alternatief is een ver doorgedreven verdeling van de sanering over de verschillende beleidsniveaus.

Dit illustreert dat de huidige regeringsonderhandelaars stuiten op de grenzen van de staatshervorming. Om de leefbaarheid van de federale overheid te garanderen, zullen de deelstaten moeten besparen. Dit kan door een onderfinanciering van de over te heveln middelen, maar ook door delen van de schuld of van de sociale zekerheid te splitsen. In het licht van het advies van de HRF ligt de eerste optie moeilijk: welke deelstaat zal de noodzakelijke besparingen willen doorvoeren om het federale niveau (en de andere regio's) te vrijwaren? De twee andere opties - gedeeltelijke overdracht van schuld of pensioenen - liggen politiek nog gevoeliger aangezien de schuld en de sociale zekerheid samen met de monarchie en het Belgisch voetbal tot de laatste unitaire bastions gerekend kunnen worden. Indien er een grote staatshervorming komt, zal het federaal niveau aanzienlijke bevoegdheden aan de deelstaten moeten transfereren waardoor de financieringsbehoefte afneemt. De deelstaten daarentegen zullen voorzichtiger moeten omspringen met de beschikbare middelen, aangezien zij een deel van de toekomstige verplichtingen van de federale overheid zouden overnemen. Ook zonder significante staatshervorming zullen de regio's het federaal niveau moeten bijspringen om de levensvatbaarheid ervan te garanderen. Dit zou feitelijk neerkomen op een versterking van de federale overheid ten koste van het regionale beleid. Het is duidelijk dat er nu fundamentele keuzes moeten gemaakt worden, in tegenstelling tot voorbije hervormingen. Een keuze voor minder België en meer Vlaanderen. Of omgekeerd. Een tussenweg is er niet meer.

Een 20 bladzijden tellende studie van het Federaal Planbureau over de budgettaire implicaties van een staatshervorming bleken voor ontslagnemend premier Letermé te explosief om openbaar te maken. Uit angst voor de reactie van de financiële markten hield Letermé de publicatie ervan 5 maanden tegen. De reden hiervoor is niet ver te zoeken. Het rapport stelt zich ernstige vragen bij de budgettaire houdbaarheid van de federale overheid. Indien daarenboven via een zesde staatshervorming bevoegdheden worden overgeheveld, wordt de budgettaire situatie van het federale niveau nog hachelijker. En dergelijke analyses staan natuurlijk haaks op de goednieuwsshow van de ontslagnemende premier.

Budgettaire houdbaarheid zonder staatshervorming

Het rapport dateert van november 2010, maar werd pas in de laatste week van februari 2011 bekend gemaakt. Het gaat na of federale overheid op korte en lange termijn over voldoende middelen beschikt om haar verplichtingen na te komen. Op korte termijn gaat dit over het respecteren van de werkingsregels van de EMU, op lange termijn over het voldoen van de bestaande en impliciete - de kosten van de vergrijzing - schuld. Uitgaande van een initieel begrotings- en schuldsaldo wordt berekend hoe de houdbaarheidskloof evolueert, zijnde de noodzakelijke permanente budgettaire aanpassingen aan het primair saldo opdat op termijn de schuldgraad niet oneindig blijft stijgen. Enigszins vereenvoudigd, berekent het Planbureau dus in hoeverre de federale overheid in 2015 bij ongewijzigd beleid in staat zal zijn de publieke financiën onder controle te houden. Aangezien de lasten voor de schuld en de vergrijzing voornamelijk door Entiteit I (federale overheid en sociale zekerheid) gedragen worden, kan verwacht worden dat uitgaven hiervoor zullen oplopen. Uitgedrukt in procent van het BBP zou de houdbaarheidskloof in 2015 voor de gezamenlijke overheid reeds oplopen tot 6,2%, waarvan 3,9% toe te schrijven is aan de vergrijzing. Anders gezegd, de budgettaire impact van de zwakke initiële begrotingsresultaten en de vergrijzing bedraagt binnen een viertal jaar reeds 6,2%, volledig te dragen door entiteit I (+6,3%) en slecht minimaal gecompenseerd door entiteit II (-0,1%). De federale overheid kan echter maar voor een beperkt deel discretionair beslissen over haar uitgaven, aangezien 55% ervan wettelijk toegewezen is aan andere beleidsniveaus (sociale zekerheid, gemeenschappen en gewesten, diverse dotaties en transfers) en nog eens 13% van de uitgaven naar de rentelasten gaat. Uiteindelijk blijft in 2015 slechts 32% over van het totale federale budget voor de finale primaire uitgaven, die dus het vermogen vormen om budgettaire hervormingen door te voeren. Indien de houdbaarheidskloof uitgedrukt wordt in procent van de finale primaire uitgaven, bedraagt deze bij ongewijzigd beleid 19,8% voor entiteit I en 36,2% voor de federale overheid. Dit betekent dus dat de federale overheid 36% van haar uitgaven moet schrappen (ofwel haar inkomsten met een zelfde bedrag verhogen) indien ze in 2015 aan haar verplichtingen wil voldoen. Indien we ervan uitgaan dat de inspanningen verdeeld worden over entiteit I (dus inclusief de SZ), wordt de besparing 'beperkt' tot nagenoeg 20%.

Staatshervorming: gevolgen voor de leefbaarheid van het federale budget

Indien echter voor 10 miljard euro aan federale uitgaven wordt overgeheveld aan de regio's, loopt de rekening voor het federale niveau fors op. Om de houdbaarheid van de federale financiën te waarborgen, zou de federale overheid de helft van haar uitgaven moeten schrappen of nieuwe inkomsten moeten vinden voor hetzelfde bedrag. Voor entiteit I als geheel bedraagt de impact bijna 22%. Het alternatief is een verdeling van de budgettaire inspanning over de verschillende overheidsniveaus. Het Planbureau becijfert dat de houdbaarheidskloof voor entiteit I (aanpassingen aan het primair saldo om constant te blijven in de finale primaire uitgaven) verlaagd moet worden met 0,05% BBP of 198 miljoen

euro per overheveling van 0,26% BBP of 1 miljard euro aan federale uitgaven naar de gefedereerde entiteiten. Met andere woorden per 1 miljard over te hevelen bevoegdheden, moeten de lagere overheden voor bijna 200 miljoen euro bijdragen tot de gezamenlijke budgettaire inspanning indien deze gespreid wordt over entiteit I en entiteit II. Indien de inspanning verdeeld wordt over de federale overheid en entiteit II bedraagt de inspanning voor de laatste 362 miljoen euro per schijf van 1 miljard bevoegdheden.

Regionale bijdrage in de federale budgettaire houdbaarheid

Het Planbureau stelt 3 manieren voor waarop de regio's een deel van de budgettaire sanering kunnen voldoen: overname van een deel van het primair tekort, van een deel van de schuld of van de toekomstige vergrijzingskosten. In het eerste geval worden, uitgaande van een budgettair solidaire federale overheid en sociale zekerheid, de overgedragen middelen beperkt tot 802 miljoen euro per miljard overgedragen uitgaven. Eenzelfde resultaat wordt bekomen door per over te hevelen schijf van 1 miljard euro voor 4,1% BBP schuld aan de regio's over te dragen. Tenslotte kunnen de regio's een gedeelte van de toekomstige pensioenuitgaven voor hun rekening nemen, meer bepaald de pensioenen voor de werknemers en ambtenaren die door de gefedereerde entiteiten tewerkgesteld worden. Dit zou niet alleen de druk op de federale financiën doen afnemen, maar eveneens de deelstaten responsabiliseren. Zonder overdracht van middelen komt dit neer op een extra inspanning van 2,3% BBP voor entiteit II (en eenzelfde verlaging voor entiteit I), wat overeenkomt met nagenoeg 8,5 miljard euro. De impact door de overname van een deel van de impliciete schuld kan echter beperkt worden door deze te koppelen aan een gedeeltelijke overdracht van federale middelen of enkel toe te passen op de nieuwe gepensioneerden die onder entiteit II vallen.

Naar een splitsing van de schuld en sociale zekerheid?

Er kunnen twee conclusies getrokken worden uit de studie van het Planbureau. Zelfs zonder staatshervorming is de leefbaarheid van het federale budget niet gewaarborgd indien er geen maatregelen genomen worden. Indien er toch een staatshervorming komt, ziet de situatie er voor de federale financiën nog hachelijker uit. Een tweede conclusie is dat ook de regio's en ondergeschikte besturen zullen moeten bijdragen in de sanering van de gezamenlijke financiën. Of dit nu gebeurt via een onderfinanciering (bij een overheveling van bevoegdheden wordt slechts 20% van de middelen overgedragen), via een gedeeltelijke schuldovername of van de toekomstige pensioenlasten komt grosso modo op hetzelfde neer, al zijn er natuurlijk nuances. Bij een onderfinanciering moet er bespaard worden op de werkingsmiddelen van de regio's, een schuldovername zal vooral gevolgen hebben voor de rentelasten en verhoogt het renterisico voor de deelstaten, terwijl bij een overname van de eigen pensioenen de klemtoon zal liggen op de opbouw van reserves. Het is wel nieuw dat deze mogelijkheden nu als een realistisch alternatief worden gezien. In de praktijk leidt dit tot de eerste barsten in de unitaire federale schuld (schuldovername) of in de unitaire sociale zekerheid (overname pensioenen). Dergelijke voorstellen zullen voor bepaalde partijen neerkomen op het openen van de doos van Pandora en het is dan ook niet te verwonderen dat er van Franstalige zijde scherpe kritiek kwam op de studie. Toch zullen er ooit knopen doorgehaakt moeten worden, ook al is het hoe langer hoe moeilijker het behoud van de federale staat te verzoenen met het streven naar meer regionale autonomie en dit des te meer in tijden waarbij de financiële markten iedere budgettaire misstap genadeloos afstraffen. Geen wonder dat Letermé panikeerde bij de lectuur van Working Paper 23-10.

Federaal Planbureau, Working Paper 23-10, 'Herziening van het Belgisch budgettair federalisme: vragen omtrent de budgettaire houdbaarheid en omtrent budgettair beleid en economische cyclus', november 2010.

Vives: besparen door meer fiscale autonomie

Natuurlijk zal meer decentralisering het probleem van de federale budgettaire houdbaarheid, zoals geschetst in het vorig artikel, niet oplossen. Maar het is ook niet zo dat een zekere decentralisatie geen voordelen zou bieden voor de globale budgettaire toestand. In een nieuwe Vives Briefing toont professor J. Konings aan dat meer fiscale autonomie in principe leidt tot een verlaging van de globale overheidsuitgaven. Vooral meer fiscale autonomie op lokaal vlak zou een gunstige impact hebben op de totale overheidsuitgaven.

Konings vertrekt van het feit dat de mondiale recessie, de redding van de banken en de daaropvolgende relanceplannen de overheidsuitgaven in heel wat landen fors hebben doen toenemen, met oplopende tekorten en schuldgraden tot gevolg. Dit is een normale reactie op een slechte economische conjunctuur, maar het valt op dat de overheidsuitgaven in België hoger ligt dan gemiddeld in andere OESO-landen. In 2008 schommelden de Belgische overheidsuitgaven reeds rond de 50% van het BBP, terwijl het gemiddelde in de EU eerder 45% bedroeg. Twee jaar later is deze parameter reeds opgelopen tot respectievelijk 55% en 50% BBP. Nu de economie opnieuw groeit, moeten maatregelen genomen worden om zo snel mogelijk het tekort en de schuld terug te dringen. Gezien het hoge overheidsbeslag en de torenhoge fiscale druk moet prioritair ingezet worden op de verlaging van de uitgaven. In verschillende EU-landen wordt structureel bespaard in het overheidsapparaat. Professor Konings gaat na hoe een sanering van de uitgaven er kan uitzien om tot een slankere en efficiëntere overheid te komen.

Decentralisatie volgens de economische theorie

Normaliter stijgen de overheidsuitgaven naargelang de fiscale centralisatie toeneemt. In een gedecentraliseerde structuur is er concurrentie tussen de lokale overheden, zijn de kiezers beter in staat het beleid te vergelijken met andere gemeenten, waardoor lokale politici verplicht worden efficiënt en zuinig te besturen. Een gecentraliseerde overheid hoeft minder rekening te houden met de specifieke behoeften van de burgers en door het gebrek aan controle en verantwoording zullen de uitgaven sneller stijgen. Decentralisatie leidt daarnaast tot een afname van fiscale illusie: bij een federale financiering van publieke voorzieningen wordt de reële kostprijs vaak uit het oog verloren daar er geen rekening wordt gehouden met de federale belastingen. Bij een lokaal gefinancierd project is dit veel minder het geval aangezien het vooral de lokale heffingen zijn die de kostprijs ervan moeten dekken. Tenslotte speelt ook de budgetbeperking van de lagere overheden een rol. De centrale overheid moet voor macroeconomische stabilisatie en herverdeling zorgen. In tijden van recessie voert ze een anticyclisch beleid waardoor de schuld en het tekort zullen stijgen. Een lokale overheid heeft deze zorgen niet en aangezien door de kleinere schaal de leningscapaciteit beperkter is, zal ze in principe een strikter begrotingsbeleid voeren met minder schulden in vergelijking met de centrale overheid.

Decentralisatie kan echter ook nadelen hebben. Teveel fiscale concurrentie kan aan de basis liggen van een fiscaal opbod van de laagste tarieven met te weinig publieke investeringen als gevolg. Het delen van de belastbare basis met andere overheden kan tot minderinkomsten leiden, aangezien geen rekening wordt gehouden met de effecten van de beslissingen op het ander bevoegd niveau. Om dit te vermijden worden regionale en lokale belastingen best geregeld op eigen belastbare materies, die nog niet belast worden door een ander niveau. De geografische concentratie van economische activiteiten kan problemen opleveren voor die regio's die er niet van kunnen genieten en hierdoor een kleinere belastbare

basis hebben. Zeker indien de behoefte aan publieke voorzieningen er hoog is, kan een doorgedreven decentralisatie kwalijke gevolgen hebben. Tenslotte kan er minder geprofiteerd worden van schaalvoordelen en bestaat het risico op een overaanbod in publieke voorzieningen, waardoor de uitgaven uiteindelijk stijgen.

Empirische analyse: decentralisatie kan leiden tot lagere uitgaven

Meer fiscale autonomie en decentralisatie kan dus theoretisch positieve, maar ook negatieve effecten hebben op de publieke uitgaven. Om de precieze impact na te gaan analyseert professor Konings de gegevens van 30 landen voor de periode 1997-2008. In deze landen bedraagt het aandeel van de lokale belastingontvangsten gemiddeld 15% van de totale ontvangsten, terwijl het regionaal niveau goed is voor 22% van de ontvangsten. In België is dit respectievelijk 7% en 12%, wat suggereert dat er ruimte is voor een grotere fiscale autonomie bij de lagere niveaus. Uit de berekeningen blijkt dat er inderdaad een sterk negatief verband bestaat tussen de omvang van de overheidsuitgaven en de decentralisatie van de belastingen. Indien bijvoorbeeld de Belgische gemeenten eenzelfde fiscale autonomie zou kennen als Duitsland - ongeveer 12% van de totale ontvangsten - zouden de totale overheidsuitgaven dalen met 2,5% wat een besparing van meer dan 4 miljard euro oplevert. Dit positief budgettair effect lijkt enkel te bestaan bij de gemeentelijke fiscale autonomie. Meer decentralisatie op het niveau van de regio's zou zelfs kunnen leiden tot een lichte verhoging van de uitgaven.

Subsidiariteit werkt

De paper van Vives toont aan dat toepassing van het subsidiariteitsprincipe een gunstige invloed heeft op de begroting. Een simpele hervorming van de manier waarop de belastingen worden geïnd en aangewend, zorgt reeds voor een belangrijke sanering. Meer fiscale bevoegdheden voor het lokale niveau, waar de concurrentie het sterkst is, het beleid dichtst bij de burgers staat en de politici aan meer controle zijn onderworpen, levert het beste resultaat. Er is dus wel degelijk sprake van een responsabilisering waardoor lokale politici verplicht worden de tering naar de nering te zetten.

Het feit dat meer regionale fiscale autonomie statistisch quasi geen directe impact heeft op de omvang van de publieke uitgaven betekent niet dat dit zomaar afgewezen kan worden. Immers, eigen fiscale hefboomen zullen de deelstaten in staat te stellen hun ontvangsten meer in lijn te brengen met hun eigen beleid. Ze zullen dus zelf opdraaien voor de negatieve of positieve gevolgen van het gevoerde beleid wat uiteindelijk toch tot een grotere responsabilisering en dus budgetbeheersing zal leiden. Uit de analyse van Konings blijkt dat het aandeel van de regionale belastingontvangsten in de totale fiscale ontvangsten in België 45% lager ligt dan gemiddeld in 30 bestudeerde landen. Dit suggereert dat een verhoging van de fiscale autonomie op het niveau van de deelstaten binnen België naar alle waarschijnlijkheid toch voordelen zou bieden.

De conclusie van Vives kan in tegenspraak lijken met deze van het Planbureau, waarbij gesteld wordt dat een overheveling van bevoegdheden gepaard moet gaan met een besparing over alle overheidsniveaus om het federale budget leefbaar te houden. Het tegendeel is eerder waar; indien er miljarden bespaard kunnen worden enkel door bepaalde bevoegdheden en hun uitgaven aan de lokale besturen toe te wijzen, zal dit de uiteindelijke gezamenlijke besparing reeds positief beïnvloeden.

Vives-Briefings, 'Fiscale Autonomie en het Beheersen van de Overheidsuitgaven', 22 maart 2011.

Europese top van 24 en 25 maart: meer Europese coördinatie

De Europese Raad keurde op de jongste EU-top verschillende pakketten sociaaleconomische en budgettaire maatregelen goed: het Europees semester, het Euro-Plus Pact en het Europees Stabiliteitsmechanisme. Dit moet de verdere integratie van de eenheidsmarkt versterken en ondersteunen, de eenheidsmunt vrijwaren en tevens een preventief antwoord bieden op potentiële toekomstige Europese economische, financiële en schulden crisissen.

Europees semester

Het Europees semester, een verdere uitdieping van het Stabiliteits- en Groeipact, moet de budgettaire houdbaarheid en het economisch groeipotentieel van de lidstaten op lange termijn garanderen. Prioritair moet voorrang worden gegeven aan het saneren en houdbaar maken van de begrotingen, aan het terugdringen van de werkloosheid door hervormingen van de arbeidsmarkt en aan inspanningen om de groei te stimuleren. Hiervoor zullen de lidstaten een meerjarig consolidatieplan uitwerken met specifieke doelstellingen inzake tekorten, ontvangsten en uitgaven en de beoogde strategie ter zake. Op korte termijn moet het begrotingsbeleid gericht zijn op het herstel van het vertrouwen: de tekorten moeten onder de 3% BBP worden teruggedrongen en de schuldgraden moeten omgebogen worden naar een houdbaar traject. Deze begrotingsconsolidatie wordt gekoppeld aan structurele hervormingen ter bevordering van de groei, gebaseerd op de Europa 2020-strategie. Europa 2020 moet de Unie uit de crisis helpen en de economie voorbereiden op de toekomst. Aan de hand van verschillende doelstellingen moeten de lidstaten hun prestaties op het vlak van arbeidsmarkt, onderzoek en ontwikkeling, klimaat en energie, digitalisering en armoede verbeteren. Ze moeten dan ook de nodige maatregelen nemen om de 2020-streefcijfers zo goed mogelijk te behalen. Het semester bestaat uit zes maanden waarin het begrotings- en structureel hervormingsbeleid van de lidstaten getoetst wordt om eventuele onevenwichten of ontsparingen preventief bij te sturen. Op de EU-top van maart brengt de Europese Raad de belangrijkste economische uitdagingen in kaart en adviseert ze de lidstaten die deze informatie in de stabiliteits- en convergentieprogramma's en in de hervormingsprogramma's verwerken. Deze nationale programma's worden in april aan Europa voorgelegd. In juli bezorgt de Raad eventuele opmerkingen en adviezen aan de nationale lidstaten, die dan op basis hiervan hun begrotingsopmaak kunnen afronden.

Euro Plus-Pact

Het Euro plus-Pact - van toepassing op de eurolanden uitgebreid met Bulgarije, Denemarken, Letland, Polen en Roemenië - versterkt de economische peiler van de EMU door het economisch beleid te coördineren. Doel is het concurrentievermogen te verbeteren, waardoor meer convergentie ontstaat en aldus de Europese sociale markteconomie versterkt. De deelnemende lidstaten zullen alle noodzakelijke maatregelen nemen om volgende doelstellingen te verwezenlijken: verbetering van het concurrentievermogen, stimulering van de werkgelegenheid, verzekering van de houdbaarheid van de overheidsfinanciën en versterking van de financiële stabiliteit. Het concurrentievermogen zal voornamelijk beoordeeld worden op basis van de loon- en productiviteitsontwikkeling. Er dient voor gezorgd te worden dat de kosten zich ontwikkelen in lijn met de productiviteit. Hiervoor zal het nodig zijn, weliswaar met eerbiediging van de nationale tradities, de mechanismen inzake loonvorming - indexerende inbegrepen - desnoods te hervormen. De productiviteit kan verbeterd

worden door concurrentiebeperkende maatregelen te schrappen, het onderwijs te verbeteren en meer aandacht te schenken aan innovatie, O&O en infrastructuur. De vorderingen inzake de arbeidsmarkt worden gemeten volgens de langdurige werkloosheid, de jeugdwerkloosheid en de participatiegraden. Hierbij moeten de hervormingen gericht worden op een verbetering van 'flexizekerheid' op de arbeidsmarkt en belastinghervormingen gericht op een daling van de lasten op arbeid. De publieke financiën worden geëvalueerd volgens de houdbaarheid van de pensioenen, de gezondheidszorg en de sociale voorzieningen. Dat kan onder meer door het pensioenstelsel af te stemmen op de demografische ontwikkelingen en de beperking van vervroegde uitredingen. Nationale begrotingsdiscipline wordt gewaarborgd door de EU-begrotingsregels in nationale wetgeving om te zetten. Dit kan bijvoorbeeld door een rem op de schuld of een clausule over de evolutie van het primair product of de uitgaven in de nationale wetgeving in te schrijven. De financiële stabiliteit zal gewaarborgd worden door de nationale regelingen voor de banksector en door regelmatige stresstests voor de financiële instellingen. Tenslotte streeft de EU naar meer coördinatie van het belastingbeleid. Ook al blijven directe belastingen een nationale bevoegdheid, toch zou de ontwikkeling van een gemeenschappelijke heffingsgrondslag voor de vennootschapsbelasting bijdragen tot de houdbaarheid van de publieke financiën en tot het concurrentievermogen van de ondernemingen.

ESM

Het Europees Stabiliteitsmechanisme is de opvolger van de Europese Faciliteit voor Financiële Stabiliteit (EFSF) en treedt in principe in werking op 1 juli 2013. Doelstelling blijft de financiële stabiliteit van de eurozone te garanderen. In afwachting wordt de reële kredietcapaciteit van het EFSF opgetrokken tot 440 miljard euro. Het ESM daarentegen zal beschikken over een capaciteit van 500 miljard, bij voorkeur aangevuld met een deelname van het IMF terwijl ook andere lidstaten kunnen toetreden. Om de hoogste rating te krijgen, beschikt het ESM over een geplaatst kapitaal van 700 miljard, waarvan 80 miljard volgestort (vanaf juli 2013 over 5 jaar te voldoen). Het saldo bestaat uit opvraagbaar kapitaal en garanties van de lidstaten. De bijdrage van de lidstaten is gebaseerd op de bijdrage aan het kapitaal van de ECB. De bijstand bestaat uit leningen aan de in moeilijkheden verkerende lidstaat of uitzonderlijk door interventies op de primaire markt voor overheidsobligaties. Activering gebeurt op verzoek van een lidstaat. De Europese Commissie onderzoekt, in overleg met de ECB en IMF, de houdbaarheid van de schuld van de betrokken lidstaat en de financieringsbehoeften. In ruil voor een macroeconomisch aanpassingsprogramma, dat de 3 instellingen strikt zullen opvolgen, wordt een akkoord over de financiële bijstand gesloten. Leningen kunnen tegen een vaste of variabele rentevoet verstrekt worden. De rentevoet omvat de ESM-financieringskosten, vermeerderd met een opslag van 200 basispunten en in voorkomend geval een extra opslag van 100 basispunten voor de bedragen die nog uitstaan na 3 jaar. Om een toekomstige redding niet alleen op de belastingbetaler af te schuiven, wordt de particuliere sector erbij betrokken. In het extreme geval zullen dus herschikkingen of herstructureringen mogelijk worden waarbij, in het geval andere opties niet voldoen, een gedeeltelijke kwijtschelding onderhandeld moet worden met de particuliere schuldeisers. Tenslotte krijgt het ESM de status van bevoorrechte crediteur, net na deze van het IMF. Europa lijkt vastbesloten een herhaling van de recente crisissen maximaal te vermijden. De goedgekeurde programma's en pacts zullen veel discipline en inspanningen van de lidstaten vergen. De opvolger van de regering-Leterme weet waaraan hij zich mag verwachten.